

MATERIALE TIL KULTUR- OG SAMFUNDSFAGGRUPPEN I HF.

INDHOLD: - Indledning	side
- Forslag til organisering af det to-årige forløb	side
- Forslag til fælles-faglige forløb	side

8.-10. september 2004 blev udviklingsseminar 1 for kultur- og samfundsfaggruppen afholdt på Hotel Sixtus. 15 hf-lærere fordelt på de 3 fag historie, religion og samfundsfag deltog i seminaret. Seminaret var arrangeret af de faglige udvalg for historie, religion og samfundsfag. Seminaret bliver fulgt op af udviklingsseminar 2 om evaluering og eksamen i kultur- og samfundsfaggruppen til oktober.

Formål med udviklingsseminaret var at udarbejde ideer og materiale til undervisningen i kultur- og samfundsfaggruppen i HF. Seminarets deltagere blev inddelt i 3 grupper. Hver gruppe har udarbejdet et forslag til hvordan man kan strukturere det 2-årige forløb. Grupperne har desuden gjort sig nogle overvejelser angående fordeling af timetal mellem de 3 fag. Endelig har grupperne lavet forslag til fælles-faglige undervisningsforløb, som placeres undervejs i det 2-årige hf-forløb.

Grupperne havde i alt 1½ dag til at udarbejde deres forslag, hvorfor nogle af forslagene har karakter af skitser. Grupperne gik forskelligt til arbejdet, hvilket har medført, at det efterfølgende materiale har forskelligt udseende. Gruppe 1 bestod af 4 lærere fra Esbjerg Gymnasium, der skal i gang med et forsøg med kultur- og samfundsfaggruppen. Gruppe 1's materiale består af plan og forløb for forsøget. Tre af de deltagende lærere indgår i et forsøg med kultur- og samfundsfaggruppen på Viborg Amtsgymnasium. Deres forløbsbeskrivelse til introduktionsforløb er vedlagt sidst punkt 3.

Grupperne bestod af følgende deltagere:

Gruppe 1: Hanne Flebo, Esbjerg Gymnasium
Marianne Helms, Esbjerg Gymnasium
Søren Brinch Fischer, Esbjerg Gymnasium
Thomas Bjørndal, Esbjerg Gymnasium

Gruppe 2: Eva Harboe, Århus Akademi
Gönke Grage, Århus Akademi
Preben Brock Jacobsen, Viborg Amtsgymnasium
Erik Prinds, Viborg Amtsgymnasium
Torben Spanget Christensen

Gruppe 3: Karin Eriksen, FYN VUC
Kirsten Jacobsen, Viborg Amtsgymnasium
Chresten Dyhre, Th. Langs Kursus
Jens Tersbøl, VUC Århus
Elisabeth Faber, Aalborg Katedralskole
Ulrik Grubb, Borupgaard Amtsgymnasium

2. FORSLAG TIL ORGANISERING AF DET TO-ÅRIGE FORLØB I KULTUR- OG SAMFUNDSFAGGRUPPEN.

Gruppe 1

kultur-samfundsfag-gruppen, 2 årigt hf

1hf

August-december:

Hi,Sa,Re: Appetitvækker – fagenes identitet – 3. moduler

Historie: Lange linier 1849 til 1914 i Danmark

Samfundsfag: Politiske ideologier

1. Fællesfaglige projekt (december) 8 moduler

Paradoks ??

Den sækulariserede stats gennembrud: Ideologier og ideologiernes kritik af religionen - "Brillekursus"

Religiøse og politiske brud

Identitetsdannelse

Det gode samfund

Januar- maj

Historie: Hovedlinierne i Europas historie fra antikken til 1945

Temaknuder: renæssancen, reformation, opdagelser, absolutisme, den industrielle revolution, totalitære systemer, vandring fra land til by

Samfundsfag og religion: ingen timer

2hf

August-september:

Religion: Religionernes centrale fænomener rite, myte, kult, rel.erfaring, dimensioner

Religionernes samfundsmæssige, politiske og kulturelle betydning

Samfundsfag: Sociologi og livsformer

Identitetsdannelse og socialisation

Sociale og kulturelle forskelle

Historie: Danmarkshistorie 1914-80

2. Fællesfaglige projekt (ultimo september) 10 moduler, Produktkrav: Synopsis og mundtlig fremlæggelse

Hvorfor vil de homoseksuelle vies i kirken, når de bare kunne gå på rådhuset

Modernitet og livsanskuelser

Synopsis

Rådhus contra kirke

Menneskerettigheder

Menneskesyn

Aftraditionalisering og re-ritualisering

Det moderne og det senmoderne

Ungdomsoprør mod autoriteter - De store fortællinger - fortællingerne fra det fælles til det private

Fællesfaglige områder, der dækkes ind: Identitetsdannelse, værdier og livsformer, religiøse og politiske brud, det gode samfund.

Oktober-primus december:

Historie: Hovedlinierne i Europas historie med globalt udblik 1945-2005. Vinkles på konflikten i MØ.

Religion: Islam med udblik til jødedommen

Samfundsfag: Politik og beslutningsprocesser.

3. Fællesfaglige projekt (december) 9 moduler Mundtlig fremstilling (forhandlingen) i tilknytning til synopsis (forhandlingsoplægget)

Hvorfor dræber man, når man ikke må slå ihjel?

Civilisationsmødet og dets konsekvenser (Palæstina i dag)

Fællesfaglige områder, der dækkes ind: globalisering og kulturmøde, områdestudium, identitetsdannelse, værdier og livsformer

Januar – marts:

Historie: Danmarkshistorie 1973-2006

Religion: Kristendom

Samfundsfag: Økonomi: (Sammenhænge og styringsinstrumenter, velfærd og fordeling)

4. Fællesfaglige projekt (marts), 8 moduler, Individuelt tillægsaspekt

Hvis Danmark er verdens bedste sted, hvorfor er vi så ikke lykkelige?

Velfærdssamfundet, DK 1973-2006

Fællesfaglige områder, der dækkes ind: Globalisering og kulturmøde, identitetsdannelse, værdier og livsformer, religiøse og politiske brud, det gode samfund, feltstudium

kultur-samfundsfag-gruppen, 2 årigt hf
 Oversigt over det samlede timeforbrug i et 2-årigt forløb i kultur-samfundsfagsgruppen med fordeling på særfaglige og fællesfaglige forløb

Tidspunkt	Særfag – historie B	Særfag–samfundsfag C	Særfag – religion C	Projekter og fællesfaglige aktiviteter	Antal moduler a 90 min			
					H i	Sa	R e	D a
Aug 2005				Præsentation af fagene	1	1	1	
Særfaglig optakt til fællesfagligt projekt nr 1: Den sækulariserede stats gennembrud ("Brilleprojekt")								
Aug-dec	Lange linier 1849 til 1914 i Danmark				1 5			
Dec 2005		Politiske ideologier introduktion				4		
Dec 2005				Den sækulariserede stats gennembrud: Ideologier og ideologernes kritik af religionen "Brille-projekt": at skelne mellem fagenes metoder og synsvinkler	3	2, 5	2, 5	
Jan 2006- maj 2006	Hovedlinierne i Europas historie fra antikken til 1945 med temaknuder				2 1			
Særfaglig optakt til fællesfagligt projekt nr 2: Modernitet og livsanskuelser								
Aug 2006 Sep 2006	Danmarkshistorie 1914-80, bl. A samfundsendringer Ungdomsoprøret traditionsopgøret	Sociologi og livsformer Identitetsdannelse og socialisation Sociale og kulturelle forskelle	1) Religionernes centrale fænomener rite, myte, kult, religiøs erfaring, religiøse dimensioner 2) Religionernes samfundsmæssige, politiske og kulturelle betydning		1 5	10	8	

Sep 2006				Modernitet og livsanskuelser (sa,re,da)	0	2,5	2,5	5
Særfaglig optakt til fællesfagligt projekt nr 3: Civilisationsmødet og dets konsekvenser (Palæstina i dag)								
Okt 2006 Dec 2006	Hovedlinierne i Europas historie med globalt udblik 1945-2005. Vinkles på konflikten i MØ.	Politik og beslutningsprocesser	Islam med udblik til jødedommen		1 2	10	12	
				Civilisationsmødet og dets konsekvenser (Palæstina i dag) (hi, sa, re)	4	2,5	2,5	
Særfaglig optakt til fællesfagligt projekt nr 4: Velfærdssamfundet, DK 1973-2006								
Jan 2007 Mar 2007	Danmarkshistorie 1973-2006	Økonomi: (Sammenhænge og styringsinstrumenter, velfærd og fordeling)	Kristendom		1 0	10	16	
april 2007				Velfærdssamfundet, DK 1973-2006(hi,sa,re)	3	2,5	2,5	
Apr 2007 Maj 2007	Repetition og eksamenstræning	Repetition og eksamenstræning	Repetition og eksamenstræning		2	1	1	
I alt					8 6	46	48	5
Rest					1 4	4	2	
Særfag					7 6	36	38	
projekter					1 0	10	10	5

kultur-samfundsfag-gruppen, 2 årigt hf

	Tid	Emne	Åbningssparadoks	Fællesfaglige områder	Kernestof + tidsforbrug
					Samfundsfag
August	3 moduler	Appetitvækker, fagenes identitet			1 modul
August-december	15 moduler	Danmarkshistorien 1840 – 1914			
December	8 moduler	<i>Den sækulariserede stats gennembrud : Ideologier og ideologiernes kritik af religionen - ”Brillekursus”</i>		Religiøse og politiske brud Identitetsdannelse Det gode samfund	2,5 + tilløb: 4 Politiske ideologier, demokrati
Januar-	21 moduler	Hovedlinier			Ingen timer

maj		ne i Europas historie fra antikken til 2005			
August – september 05	Optakt til projekt 2: 33 moduler	Modernitet			10 moduler: Sociologi og livsformer Identitetsdannelse og socialisation Sociale og kulturelle forskelle
Ultimo september 05	Start: 3 moduler. Lærerkonsultation 4 moduler. Synopsispræs: 3 moduler.	2. <i>Fællesfaglige projekter i samarbejde med dansk.</i> Synopsis	Hvorfor vil de homo seksuelle vies i kirken, når de bare kunne gå på rådhuset?	Identitetsdannelse, værdier og livsformer, religiøse og politiske brud, det gode samfund	2,5 moduler: Modernitet og livsanskuelse Det moderne og det senmoderne Menneskerettigheder
Oktober – primo december	Oplæg til palæstinakonflikten: 34 moduler				10 moduler: Politik og beslutningsproces

December	3x3 moduler samlet: Fællesoplæg : 1 Forhandling og feedback: 3 Synopsis: 5	3. <i>Fællesfaglige projekter</i> Områdestudium: Civilisation smødet og dets konsekvenser (Palæstina i dag)	Hvorfor dræber man, når man ikke må slå ihjel?	globalisering og kulturmøde, områdestudium, identitetsdannelse, værdier og livsformer	2,5 moduler
Januar – marts	Optakt til velfærdsstaten: 36 moduler				10 moduler: Økonomi: (Sammenhængende styringsinstrumenter, velfærd og fordeling)
Ultimo marts	Problemformulering: 2 Synopsis: 3 Afrapportering: 3	4. <i>Fællesfaglige projekter (marts)</i> Individuelt tillægsaspekt Velfærdssamfundet, DK 1973 - 2006	Hvis Danmark er verdens bedste sted, hvorfor er vi så ikke lykkelige?	Globalisering og kulturmøde, identitetsdannelse, værdier og livsformer, religiøse og politiske brud, det gode samfund, feltstudium	2,5 moduler
April - maj	4 moduler	Eksamenstræning.			1 modul

kultur-samfundsfag-gruppen, 2 årigt hf

Emne: Overvejelser vedrørende faglig progression i det fællesfaglige samarbejde og i arbejdet med projektarbejdsformen

1) Den sækulariserede stats gennembrud: Ideologier og ideologiernes kritik af religionen

Formål: ”Brille-projekt”: at kursisterne lærer at skelne mellem fagenes metoder og synsvinkler

Styring: Lærerstyring med udgangspunkt i tekstlæsning og tekstgennemgang

Materialevalg: Et mindre fælles tekstkorpus, som alle læser og som gennemgås ud fra alle 3 fags synsvinkler

Produktkrav: Noter, som definerer de 3 forskellige faglige synsvinkler
Mundtlig fremlæggelse med udgangspunkt én bestemt faglig synsvinkel.

Tidsforbrug: 8 moduler a 90 minutter

2) Modernitet og livsanskuelser

Formål: At kursisterne ud fra et (af lærerne) udvalgt tekstgrundlag, som varierer for grupperne, lærer at formulere og belyse en problemstilling

Styring: Kursisterne får hjælp til formulering af problemstilling og arbejdet med synopsis kan først påbegyndes, når problemstillingen er godkendt af en lærer

Materialevalg: Der udleveres et større tekstkorpus, hvorfra kursisterne skal udvælge og bearbejde den del, som kan anvendes til belysning af den af dem valgte problemstilling

Produktkrav: Der skal udarbejdes en synopsis, som rettes (dansk læreren er med) samt mundtlig Fremlæggelse.

Tidsforbrug: 10 moduler a 90 minutter

3) Civilisationsmødet og dets konsekvenser (Palæstina i dag)

Formål: At kursisterne lærer at anvende allerede gennemgået materiale samt i begrænset omfang at søge nyt relevant materiale til belysning af en konkret men vanskelig problemstilling.

At kursisterne opøves i stringent mundtlig fremlæggelse og argumentation

At kursisterne lærer at disponere den givne tid fornuftigt

Styring: Kursisterne får sat en tidsmæssig ramme for deres aktivitet, samt udleveret et ”set-up”, **hvor de forskellige parter og disses roller er defineret. Kursisterne skal agere indenfor dette.**

Materialevalg Kursisterne skal anvende gennemgået stof samt selv finde nyt stof til belysning af problemstillingen

Produktkrav: Kursisterne skal udarbejde ”en fredsplan” og gennemføre en forhandling af denne. Forhandlingsoplægget skal være i synopsisform og skal anvendes i forhandlingen

Tidsforbrug: 9 moduler a 90 minutter

4) Velfærdssamfundet, DK 1973-2006

Formål:

At kursisterne lærer at anvende allerede gennemgået materiale samt at søge nyt empirisk materiale (feltundersøgelse) til belysning af en konkret problemstilling.

At kursisterne opøves i stringent mundtlig fremlæggelse og argumentation

At kursisterne lærer at disponere den givne tid fornuftigt

At kursisterne lærer at inddrage og perspektivere et for kursisten ukendt materiale i forhold til den valgte problemstilling.

Styring: Kursisterne skal selvstændigt definere og gennemføre deres feltundersøgelse. Der vil **være mulighed for konsulentbistand fra lærerne undervejs.**

Materialevalg Kursisterne skal anvende gennemgået stof , inddrage nyt stof samt selv definere **problemstillingen og feltarbejdets genstandsområde samt empiriske metode.**

Produktkrav: Kursisterne skal i grupper udarbejde synopsis. Hver gruppe får dernæst en ukendt **tekst med et tekstaspekt som skal inddrages. En i hver gruppe udpeges ved lodtrækning til at fremlægge. Fremlæggelsen fungerer som ”model-eksamen”**

Tidsforbrug: 8 moduler a 90 minutter

Gruppe 2.

1. Oversigt over organisationen

Forløbsbeskrivelse over 2 år

Periode	Historie	Religion	Samfundsfag	Forløb
1. ½ semester i 1 HF				
2. ½ semester i 1 HF	Historie	Religion	Samfundsfag	3-faglig introduktion Projekt:9 lektioner
3. ½ semester i 1 HF				
4. ½ semester i 1 HF	Historie		Samfundsfag	2-fagligt forløb Projekt: 14 lektioner
1. ½ semester i 2 HF	Historie	Religion		2-fagligt forløb Projekt: 14 lektioner
2. ½ Semester i 2 HF		Religion	Samfundsfag	2-fagligt forløb Projekt: 14 lektioner
3. ½ semester i 2 HF				
4. ½ semester i 2 HF	Historie	Religion	Samfundsfag	3-fagligt forløb Projekt: 30 lektioner

Vi forestiller os en progression i forløbene på følgende fem dimension er:

- 1) Faglig (sværhedsgrad og abstraktion)
- 2) Projektarbejdskompetence (fra indsamling/bearbejdning af materiale til problemformulering)
- 3) Tværfaglighedskompetence (fra to fag til tre fag)
- 4) Produktkrav (opbygning af synopsis, power-point til projektrapport)
- 5) Omfang af projektforsløb (fra korte til lange)

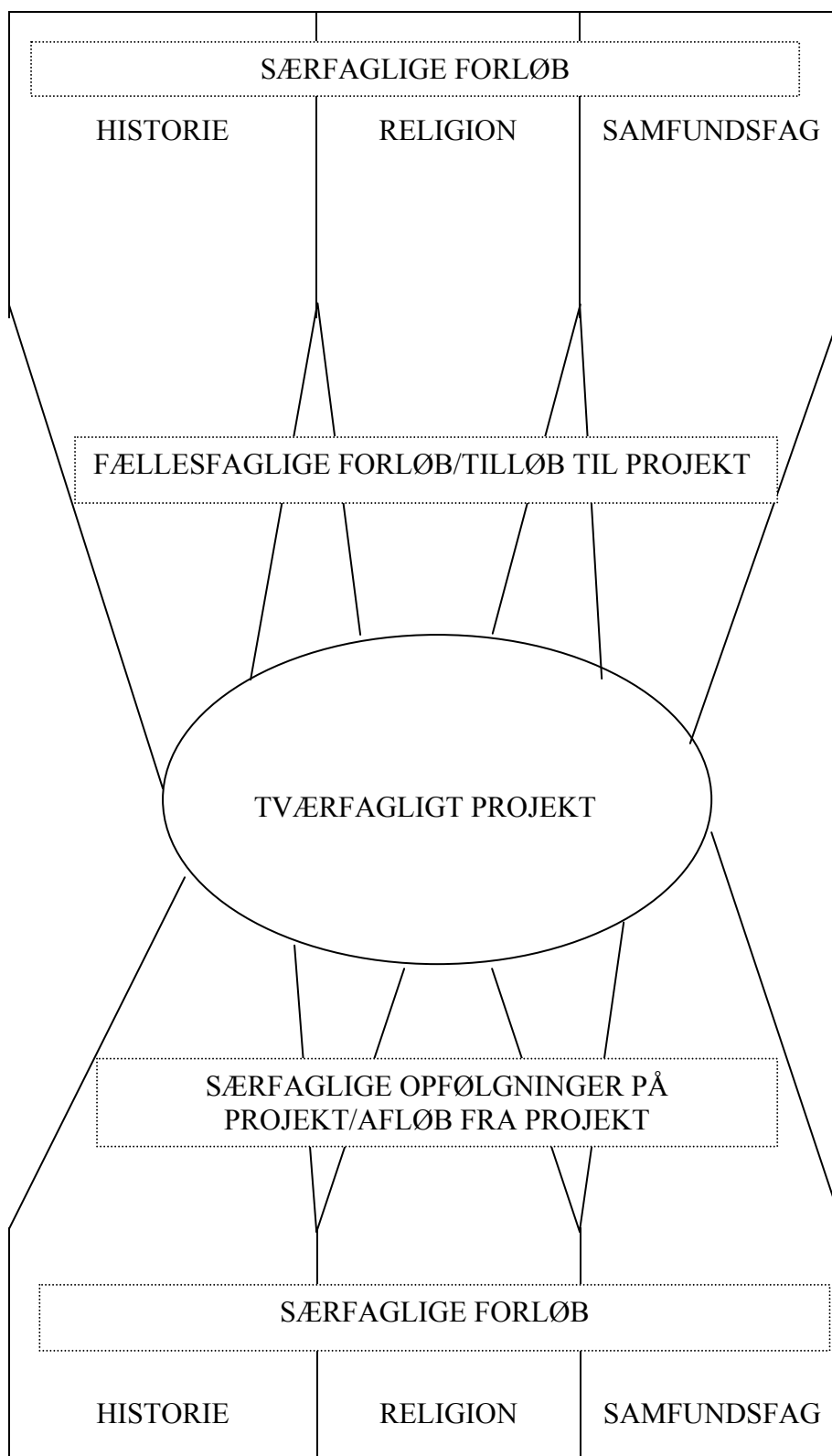
Tid og rum i projektemnerne:

Et projektemne kan beskrives i tid, forstået som en bestemt historisk periode, eller et bestemt tidsmæssigt udviklingsforløb. Det kan også beskrives i rum, forstået som den emnemæssige afgrænsning, f.eks. demokratiske problemstillinger, identitetsmæssige problemstillinger, problemstillinger vedrørende arbejde etc.

I et projekt behøver fagene ikke nødvendigvis at arbejde i samme tid og rum. Man kan forestille sig at to af fagene arbejder i samme tid og to af fagene arbejder i samme rum. F.eks.

kan historie og religion arbejde i samme tid (f.eks. reformationen og den tidlige kapitalisme)
og historie og samfundsfag kan arbejde i samme rum (f.eks. politiske brud før og nu).

FORLØBSDIAGRAM FOR VEKSELVIRKNINGEN MELLEM DET SÆRFAGLIGE OG DET FÆLLESFAGLIGE ARBEJDE I KULTUR- OG SAMFUNDSFAGSGRUPPEN PÅ HF

Gruppe 3.

Skitse til plan over hele forløbet i kulturfaget

Middelfart 2004 Gruppe 3

Forudsætning 300 timer fordelt med 75 timer i 1 hf og 225 i 2 hf.	
2 projektor i 1 hf, 3 projekter i 2hf	
1. projekt 2-fagligt	fokus på metoder, synopsis 1 til 2 sider, vi finder materialet. Mundtlig fremlæggelse Metoder diskuteres primært problemformuleringer
2.. projekt 3-fagligt	De har prøvet at lave problemformuleringer lavet synopsis, . Hvad er samspillet/forskellene mellem fagene. Hvad kan de 3 fag?
3.projekt 2 eller 3-fagligt 2hf august september	synopsen afleveres i form af et powerpointshow. indsamling af materiale, behandling (kildekritik, sortering
4. projekt 3-fagligt oktober, december	Afleveres som skriftlig opgave med selvindsamlet materiale. Her skal de kunne anvende de metoder og færdigheder der er lært.
5. projekt 3-fagligt februar til april	Peger mod eksamen mange eksempler på synopsis
De skal trænes i at lave synopsis og lave problemformuleringer. Hvad er viden om? og hvad er holdning til?	Progressionen skal sikres. Selv om vi hele tiden tager nye metoder ind, skal de tidligere selvfølgelig også inddrages i arbejdet.

Regneeksempel, hvor meget afgives til projekt: ( )

	hist	rel	samf	
1. semester	25 (10)	10 (5)*	0	35
2. semester	25 (10)	5 (5)	10 (5)	40
3. semester	50 (10) (5)	30 (0)* (5)	30 (5)* (5)	110
4. semester	50 (5)	30 (5)	35 (5)	115
	150 (40)	75 (20)	75 (20)	80 timer anvendt til projekt

Pulje til skriftligt arbejde § 53 stk 2 om elevtid

herunder er afsat nogle timer til at lave skriftlige hjemmeopgaver, selv om der ikke er krav om skriftlige opgaver i faget.

Vi ved ikke, hvordan reglerne er for retterreduktion for disse opgaver.

* Religion og samfundsfag kan bytte timer i skemaet alt efter hvilket fag, der indgår i det første projekt.

3. FORSLAG TIL TRE-FAGLIGE UNDERVISNINGSFORLØB/PROJEKTER.

Gruppe 1.

kultur-samfundsfag-gruppen, 2 årigt hf

11: Lange linier – Det moderne Danmark 1840 – 2004

1. Enevælde og demokrati				
Dato	Emne	Delemne	Litteratur	Side
16. august	Ribeturen	Rapportskrivning		
27. august	Borgerlig ”revolution” 1840 - 1870	Forudsætningerne for den første grundlov	Det moderne Danmark	7 – 12 (indtil ”Grundloven og hertugdømmerne”)
30. august	Borgerlig ”revolution” 1840 - 1870	Krigene 1848 og 1864 – konsekvenser: Demokrati og erhvervsudvikling.	Det moderne Danmark	12 – 16 (indtil ”erhverv under forandring”)
17. september	Erhverv under forvandling 1870 - 1900	Landbrug og industri. Nyordning af arbejdsmarkedet.	Det moderne Danmark	16 – 26 (indtil ”jernbaner og butikker)
20. september	Erhverv under forvandling 1870 - 1900	Jernbaner, udvandring, demokratiets indhold	Det moderne Danmark	26 - 33
28. september	Landbrugsliberalisme 1900 - 1914	Liberalisme, socialisme, yderligere demokratisering	Det moderne Danmark	70 – 80 (indtil ”1. verdenskrigs start”)
4. oktober	Temadag: Hit med 80’erne			
22. oktober	Tema: Den politiske udvikling	Fra undersåt til borger, 1840 – 1900	Det moderne Danmark	34 – 40
25. oktober	Aflyst			
5. november	Den danske enevældes stabilitet		Kühle	128 – 134
8. november	Kilder til demokratiets fødsel		Danmark i 1000 år	kilde154, 155, 156, 158
19. november	Partisystemet opstår		Kühle	135 - 142
22. november	De første partiprogrammer		Danmark i 1000 år	Kilde 159, 160, 161, 162, 163
3. december	Aflyst			
6. december	Udvidelsen af demokratiet		Kühle	142 - 144

kultur-samfundsfag-gruppen, 2 årigt hf

Særfaglige forløb i samfundsfag i det 2-årige kultur-samfundsfagsforløb på hf

Politik:

1) Ideologier – Dette forløb placeres som ”tilløb” til projekt 1, **Den sækulariserede stats gennembrud (”Brille-projekt”)**.

Der læses: (egne noter 10 sider)

2) Beslutningsprocesser, demokratiformer, det danske politiske system mv – Dette forløb placeres som ”tilløb” til projekt 3 - **Civilisationsmødet og dets konsekvenser (Palæstina i dag)**

Der læses:

Den store danske encyklopædi bind 13 (menneskerettigheder) s.154-155

S.F.Andersen(m.fl.), Samfundsfagsbogen, Kbn. 1993 s.109-142

G.Friisberg, Dansk politik og økonomi, Viborg 1996 s.12-23

Samlet: for begge emner: 54 sider

Økonomi:

Dette forløb placeres som ”tilløb” til projekt 4, : **Velfærdssamfundet, DK 1973-2006**

Der læses:

Egne noter (22 sider)

H.Branner (m.fl.), Samfundet på tværs, Viborg 2000 s.91-104

B.Jacobsen, Liv i velfærdsstaten, Viborg 1997 s. 111-150   Samlet: 74 sider

Sociologi:

Dette forløb placeres som ”tilløb” til projekt 2: **Modernitet og livsanskuelser**

Der læses:

Egne noter om socialisering (6 sider)

E.Hansen (m.fl.), Mennesker og samfund, Viborg 1994 s.9-22, 136-139, 157-159

P.Gunderlach (m.fl.), Ind i sociologien, 1994 s.75-85   Samlet: 34 sider

Samfundsfaglig empiri og metode inddrages i alle emneområder.

Hele forløbet: 162 sider

1 fællesfaglige emneområde, 1hf dec 05

Omfang: 8 moduler og 4 selvstændige samfundskundskabsmoduler

Den sækulariserede stat

Provokation: ikke afklaret endnu

Fælles tekst-grundlag:

1) Bent Hansen m fl. : Danmark i 1000 år:

- a) tekst 1: 155: Danmarks riges Grundlov (uddrag) & 158 ændringen 1866
- b) tekst 2: 159: Venstres første princip-program 1872
- c) tekst 3: 160: Arbejderbevægelsens første program 1871
- d) tekst 4: 161: Program for en arbejderforening 1882 (højre)ene
- e) tekst 5: 162: vælgere og erhverv 1895 (tabel)

2) Jes Nysten: Religionskritik og ny teologi

- tekst 6: nr 10: Karl Marx: religion er folkets opium ,1844
tekst 7: nr 11: Friedrich Nietzsche: Det gale menneske, 1882

2) Billedsamling: diverse malerier og satiriske tegninger, ca 5 forskellige

- Billede 1: Napoleons kroning (Eur verdenshist p 122)
Billede 2: Frederik III's kroning (DK i 1000 år omslag)
Billede 3: Mennesket er kun en orm (Den industrielle rev. Nr 156)
Billede 4: Det kapitalistiske systems pyramide (De nye tider, s 89)
Billede 5: Kritik af enevælden. Klæder skaber folk (Eur.verdenshist, 90)
Billede 6: Mennesket ene i verden – triumf/ rådvildhed – skal findes

Mål: Indholdsmæssigt:

- 1) eleverne skal blive bevidste om en af de store brudflader, religiøst og politisk i DK's historie
- 2) erkendelse af ideologiernes betydning for den danske nationale identitets og deres identitetsdannelses rødder
- 3) Ideologiernes og religionens funktion som tilværelsens forklaringsmodel (de gode samfund)

Mål: metodisk, arbejdsformer

- 1) Lære at arbejde med forskellige materialetyper (tekst, billede) ud fra de tre fags metode
- 2) Lære at skelne mellem de tre synsvinkler og at anvende dem bevidst
- 3) At redegøre for en teksts indhold og synsvinkler
- 4) Gruppearbejdets grundregler

Forløbsplan:

Uge 50-51: fælles opstart – alle 3 lærere til stede (billederne øjenåbner, Marx som eksemplarisk tekst) 1 modul til billeder, 1 modul til Marx

Uge 51-52: parallelle forløb på samme tekstbasis: Ideologier, politisk magtkamp, sækularisering: 6 moduler

Afslutning (alle til stede): Hvad har vi lært?, hvilke afledte problemstillinger skal vi have belyst hvad må vi vide mere om for at blive myndige borgere? 1 modul

Der afsluttes med et 3-4 modulers forløb om ideologier som særfagligt samf forløb.

2. Fællesfagligt projekt (ultimo september)

Fra Landbrugssamfund over Industrisamfund til Informationssamfund

Myren, Sneglen og Kamæleon

Det gamle, Det moderne, Det postmoderne

Tværfagligt forløb : da, sa, re

Paradoks/øjenåbner:

Hvorfor vil de homoseksuelle vies i kirken, når de bare kunne gå på rådhuset

Fællesfaglige områder, der dækkes ind:

Identitetsdannelse, Værdier og livsformer, Religiøse og politiske brud, Det gode samfund

Projektform:

Projekt med gruppevis udarbejdelse af synopsis og mundtlig fremlæggelse

Hovedvægt på at lære at lave synopsis – lærerne har udvalgt teksterne

I de særfaglige forløb kan med fordel indlægges feltstudier

I: Overordnede emner til tværfaglige projektopgaver. Da,sa re.

Ideer til emner og litteratur (noget kan med fordel gemmes til eksamen)

1. Ændringer i bryllupsritualer

Thiedecke: Kristne fester, 1997: Tekst 9: Bryllupstro og skikke i fortid og nutid

Thiedecke: Kristne fester, 1997: Tekst 10: Det stor kirkebryllups renaissance

Jan Sonnergaard: Polterabend (fra samlingen Radiator 1997)

Rolf Bagger: Mellem år og dag 1993 - uddrag

Grundtvig: Bryllups-psalme 1855

Marianne Koluda: Blandt rodløse 1980 (Religionerne 1987)

Bent Smidt Hansen: Livets overgangsstadier 1977 side 66-80

Rolf Jensen: The Dream Society 199 side 61-65

Emma Gad: Takt og tone 1929 side 15-19

Fra slægt til slægt Samvirke 1994

2. Forventninger til det enkelte menneske og dets forhold til medmennesket

Uddrag af I.P Jacobsen: Niels Lyhne 1880 (I Nysten: Religionskritik og ny teologi side 65-68)

Lennon: Imagine

Ib Michael : Surfer, 1996

Brenøe: Eva

Uddrag af Louise Hay: Helbred dit liv (I Kristendom i nutid s 65)

Anders Laugesen: New Age (artikel i Kristeligt Dagblad 19/11 96)

Otto Gelsted: Giv mig et Standpunkt 1935

Solveig Balle: § 4 (I Skumhedens tid side 115)

3. Psykolog-hjælp eller sjælesorg

Ole Rydahl:I de dødes rige er fanden løs , (Information 17-18/10 - 1987)

Artikel : Sorgterapi for efterladte fra Scandinavian Star Pol 28/5-90

Samtale med en psykolog og med en præst

Søgning på internettet : Scandinavian Star/Estonia

Sådan tackler du din sorg :Alt for damerne sept 1999 s36 - 45

4. Ændringer i konfirmationsritualer

Matador - uddrag om Faster Annas besøg til konfirmationen

Manddomskurser: Vildmænd, artikel i Alt for Damerne 92

Bent Smidt Hansen: Livets Overgangsstadier 1977 side 49-66

Bent Smidt Hansen: At blive voksen 1978 side 10-13

De udfordrer døden for at blive fanget af livet (Samvirke okt 98)

Norrdahl Bruun: Lad denne dag, o Gud vor Gud 1786

To lejlighedssange 1955, 1970 ca

Kirsten Thorup: Lille Jonna (Johns konfirmation 1954)

5. Ændringer i holdningen til katastrofer

Skibsføliset i Harboøre 1893 :

a) Frelse og fortabelse:(Bøss: Den tabte Helhed 1991 side 25-29)

b) Diverse tekster i Her kommer fra Dybet 1976 side 91-103

Morten Boye : “Jeg ville overleve” 1998, div uddrag

Diverse artikler om Begravelse i Skejby 1898 (her kommer fra dybet 1976 side 69-89)

Jo mere katastroft, jo bedre Samvirke april 99

De udfordrer døden for at blive fanget af livet Samvirke okt 98

6. Ændringer i begravelsesritualer

Bent Smidt Hansen: Livets overgangsstadier 1977 side 80-92

Lindhardt: Døden, der blev væk. Kritik 1983 (64) side 34-46

Diverse dødsannoncer

Drachmann: Han døde og blev begravet årstal ?

Dea Trier Mørch: Aftenstjernen side 238-260

Kristne fester: Død og begravelse på landet i gamle dage (tekst 26)

Rolf Jensen: The Dream Society 1999 side 61-65

Reklame fra Elysium

7. Ændringer i holdningen til ritualer

- Henrik Dahl: Den kronologiske Uskyld 1998 side 7-16
- Merethe Carlsen: De udfordrer døden for at blive fanget af livet (Samvirke Okt 98)
- Marianne Koluda: Blandt rodløse 1980
- Rigtige mænd holder ferie i vildmarken (Ud og Se nov 93)
- Fra slægt til slægt (Samvirke maj 1994)
- Interview med New Age-tilhænger (Er Messias en vandmand tekst 1 side 121)
- Rolf Jensen: The Dream Society side 61-65
- Parfumereklame
- På udflugt med døden (Film)
- Bjergbestigning: Knakkergård Jørgensen: Vejen er målet 1999

8. Ændringer i holdningen til sygdom og helbredelse

- Louise Hay: Helbred dit liv 1988 udrag
- Find din indre Healer/ Forskning i Healing/Lydhealing: Didgeridoo/ mv (Diverse artikler, alle fra Nyt aspekt 1996). -
- Interview med læge
- Fjenden flytter ind : Dr-tv 24/9-99
- Healing og helbredelse i filmen: Den skjulte virkelighed 1987 SFC
- Rolf Jensen: The Dream Society 1999 side 71-75
- Carlsen m.fl: Din tro har frelst dig 1992 side 11-28.

II : Særfaglige ”tilløb” inden projektafvikling:

A: Religion

a: Det religiøse univers

1. Den religiøse oplevelse

Anker Larsen: Om at se paradiset
(Bech: Religionspsykologi 1987 side 51-54)

2. Den religiøse geografi

Video: Rejsen til håbet (Lourdes DRTV 93)

3. Ritualer -

Dåbsritualet af 1992

Baggrundsstof:

B. Smidt Hansen: Livets overgangsstadier 1977 side 21-49

b: Det gamle - Det moderne - Det postmoderne
Gudstro - Værdisammenbrud - Religiøst supermarked

1. Det gamle - Gudstroen:

Myrens religion - Gudstroen i sognet - Religion er tradition og ritualer og Gud er herren, drejebogsforfatteren. Fællesskab og underkastelse. Gud tilgiver dig, hvis du ikke slår til.
Aarestrup: Du gav mig, o herre DDS 675

2. Det moderne værdisammenbrud

Sneglen - Guds død, religionskritik og identitetskrise - Oprør mod traditioner og ritualer - Frigørelsen og det ondes udryddelse. - Troen på mennesket (eksistentialismen) eller på socialismen.

Sartre: Djævelen og den gode Gud
(1951 - III akt, 10e tableau, scene 4)
Pontoppidan: Lykke-Per 1928 s.364-65
Kirkegaard: Enten-Eller 1843 (udg fra 1962 side 149): Valget
Harvey Cox: Manglen på Initiation
(Josephsen m.fl: Kultursammenstød 1986 side 84ff)

3. Skumhedens tid - Det postmoderne - New Age - The Dream Society

Kamæleonen - Holisme og individuel "skummen" i det religiøse supermarked - Skiftende identitet, religion giver identitet, jeg'et er sit eget livs drejebogsforfatter, ritualer vigtige til kontrol og iscenesættelse af dit eget liv. Skylden kan kun du selv tilgive. Ensomhed . - New Age - at finde Gud i dig selv ? et postmoderne udtryk eller et alternativ ? - Er vi på vej mod The Dream Society, det 21 århundrede, på vej (tilbage til ?) myternes, ritualernes og religionens århundrede ?

Diverse tekster og annoncer fra tidsskriftet Nyt Aspekt 1995:
Find din indre healer, Skab dit eget liv,mv
Baggrundstof:
Michael Rothstein: Er Messias en vandmand1993 side 100-111
Video: Den skjulte virkelighed
Omtale af Rolf Jensen: The Dream Society, KBH 1999

Baggrundstof: Hanne Flebo: Det gamle, det moderne, det postmoderne

I hver epoke vil vi interessere os for:

Menneskesyn: identitet, sjæl/legeme, skyld, mening m livet, opstandelse eller reinkarnation , ritualers betydning, hvem er drejebogsforfatter til det enkelte menneskes liv ? Gudsbegreb: personlig gud eller energi i universet, Guds rolle i det enkelte menneskes liv, det onde Verden: meningsfyldt eller tom ? gud i eller udenfor verden, det onde ? form/indhold

B: Samfundsfag:

Egne noter om socialisering (6 sider)

E. Hansen m. fl: Mennesker og samfund, Viborg 1994, s 9-22, 136-139, 157-159

P. Gunderlach m. fl.: Ind i sociologien, 1994, s 75-85

Samlet 34 sider.

C: Dansk

Hans Kirk: Fiskerne,

Drachmann: En stum beretning om et forlis samt Han døde og blev begravet

Herdahl: Det frugtbare had, Gaden, Man skal jo leve (Samlerens antologi nr 9)

Kim Malthe Bruun: Afskedsbrev fra Vestre fængsel

Kaj Munk: Prædiken 1. nytårsdag 1944

Interview med Sandro Veronesi

Naja Maria Aidt: Som englenerne flyver

(i Emborg m.fl: Skumhedens tid 1994 : side 13-28 samt 52-68).

Det gamle - Det moderne - Det postmoderne Er vi på vej mod The Dream Society i dag ?

Baggrundsstof til religion i tværfagligt forløb da, re

1. Det gamle (myren)

Livskraft og fællesskab får man gennem rituel kontakt med Gud

I gamle dage troede man på Gud. Gud kunne man komme i kontakt med på de steder, den etablerede religion havde fastlagt. Kontakten skete gennem fastlagte ritualer. Denne kontakt gav mennesket en mening med livet og kraft til at leve det. Ritualerne gav fællesskab, foruden den vertikale også den horisontale transcendens.

Meningsfyldt liv i kald og stand.

Det enkelte menneske levede i kald og stand: Gud havde givet mennesket en plads i samfundet og kaldet det til et arbejde, som gav mening: man var Guds forlængede arm og dyrkede egentlig Guds jord.

Mennesket har en fast identitet.

Mennesket havde derfor en fast identitet. Overgangene i tilværelsen blev markeret med overgangsriter, hvor man ved konfrontation med døden og mødet med Gud blev rustet til og genfødt ind i en ny fase af livet med nye fastlagte og meningsfulde opgaver.

Religion er fællesskab om ritualer

Religion var fælles tro, normer, ritualer og traditioner. Man havde automatisk en plads i fællesskabet.

Gud er dit livs drejebogsforfatter . Også det onde kommer fra Gud.

Gud var Herren, drejebogsforfatteren, og lykkedes dit liv ikke, skulle du ikke bære skylden alene. Livet og lykken var nemlig forankret i en instans uden for mennesket, nemlig Gud. Når katastrofen indtræffer står Gud bag - underforstået: et eller andet sted er den en mening med den lidelse, der synes aldeles meningsløs.

2. Det moderne (sneglen)

Mennesket har skabt Gud

Religionskritikken i forrige århundrede vender op og ned på det gamle. Marx, Freud og Nietzsche mener, at det ikke er Gud, der har skabt mennesket, men mennesket, der har skabt Gud.

Religion er et tegn på, at noget er galt

Mennesket har fundet på ideen om en Gud, fordi der er noget galt. For Marx er religion i virkeligheden opium for folket: Paradiset er den gulerod, som får fabriksarbejderne til holde deres umenneskelige tilværelse ud. Men det er en farlig opiums-rus, der forhindrer arbejderne i at gøre oprør mod kapitalisterne, så de kunne få et bedre liv her og nu.

Gud er død. Derfor er der ikke på forhånd en mening med livet

Religion er et falsum, en illusion, et symptom på, at noget er galt. I virkeligheden er Gud død. Derfor er der ikke på forhånd nogen orientering, nogen mening. Der er ikke på forhånd noget, der er godt eller skidt, mennesket er overladt til sig selv i sin ensomhed til at beslutte, hvad der er godt og ondt, og mennesket er henvist til at tilgive sig selv (Sartre: Djævelen og den gode Gud)

Identitetskrise og krisens løsning

Når Gud ikke har skabt mennesket, har det altså heller ikke fået nogen fast sjæl ved fødslen. Mennesket har ikke nogen fast sjæl eller identitet, mennesket er påvirket af omgivelserne, sjælen skifter med barometerstanden (Pontoppidan). Alt er relativt.

Dette er ubærligt, og eksistentialisterne finder en platform i relativiteten: det kan godt være dit liv er omskifteligt og påvirkeligt som barometerstanden, men du kan vælge det til og stå inde for dit valg, påtage dig ansvaret for det relative liv, du har fået. - Det absolutte i tilværelsen er altså dit eget valg.

Optimisme

Modernismen var alligevel optimistisk: når man slap for påvirkningerne fra den gamle kultur, ville der dukke en ny og herlig tid frem. Når man slap for at bruge al energien på Gud, kunne man koncentrere sig om virkeligheden. Væk med tro og religion - ind med fornuft og videnskab.

Opgør med ritualer og traditioner.

Ritualer og traditioner var noget, den gamle kultur havde fundet på. Ritualer var falske og meningsløse, ritualer var spændetrojer, som holdt mennesket fast i det gamle falske og autoritære samfund. En kendt pop-melodi i 70'erne hed "Kom, som du er, kom i træsko eller solbrændte tæ'r ...." Det var alene det indre menneske, det kom an på, alt andet var ydre indpakning og staffage påtvunget af det gamle samfund. - Det borgerlige kapitalistiske samfunds ritualer forhindrede folk i at være sådan, som de egentlig var "på bunden", nemlig gode.

Udryddelsen af det onde.

Mennesket er godt på bunden, siger modernisterne. Det onde skyldes påvirkning fra omgivelserne (eks marxismen: forkert indretning af samfundet). Hvis noget alligevel går galt, skyldes det sociale eller psykologiske faktorer, og det kan man gøre noget ved. - Mange mener f.eks. i dag, at det onde ved dødsfald kan elimineres ved psykologhjælp.

For eksistentialisterne er det således, at du selv må bære ansvaret for dine onde handlinger (selvom du altså var påvirket til at handle ondt). Der er ingen overordnet instans, der kan tilgive dig og ingen overordnet instans, der ka' fortælle dig, hvad der er den rette handling.

Tre ideologier - tre store fortællinger

Optimismen tog især skikkelse i tre store fortællinger, tre ideologier: forbrugerismen, frigørelsen og marxismen (nærmere herom i 90'ernes menneske og samfund). Disse ideologier trådte i stedet for religionen og gav mening og retning i tilværelsen. Enten troede man på forbruget, på menneskeheden (Kim Malthe Bruun, eksistentialismen) eller på socialismen (Marx, Harald Herdahl).

De såkaldte 68'ere gik både ind for frigørelse og marxisme og drømte om et demokratisk klasseløst samfund af rationelle, frie mennesker. Forbrugerismen, derimod, der overvejende har styret samfundsudviklingen siden, var falsk og irrationel set fra deres synsvinkel.

Ideologien erstatning for Gud

I det gamle samfund var Gud Herren og dit livs drejebogsforfatter og dermed garant for, at dit liv lykkedes. I moderniteten lykkes dit liv, hvis du lægger dig ind under ideologien og følger den. Ideologien er Herren i stedet for Gud. - For eksistentialisternes vedkommende vil det sige, at du danner dig selv i dine valg. Der er ikke på forhånd udstukket nogen mening med tilværelsen, den skaber du selv i dine valg.

3. Den nye tid: Postmodernismen eller skumhedens tid (Kamæleonen).

Ingen mening eller fast identitet

De postmoderne er enige med modernisterne i, at der ikke findes nogen fast identitet, og at der ikke på forhånd er givet mening eller sammenhæng i livet.

Skumhedens tid

Derimod er de postmoderne ikke enige med de moderne i, at der er nogen ideologi, der kan træde i stedet for Gud. - De store fortællingers tid er forbi, der findes ikke nogen objektiv absolut sandhed, der ligger bag ved det hele. Verden er, som den fremtræder, og identiteten er ikke fast, men skifter med livsstilen (jvf kamæleonen). Det skal man imidlertid ikke hulke over, men udvikle et "Skumhedens gen".

Klæder skaber folk.

Når man købte en bluse, var det for modernisterne rationelle overvejelser, det drejede sig om: uldens kvalitet, kunne det holde i vask, hvad var prisen i forhold til kvaliteten osv. Hvis man påstod, at man følte sig bedre tilpas og havde mere lyst til at gå til fest i den dyre bluse, var det fordi, man lå under for det borgerlige samfunds falske opfattelse af virkeligheden. (Bogen 90'ernes menneske og samfund har en kritisk holdning til de postmoderne: bogen er skrevet af to modernister)

Indre og ydre, form og indhold hører sammen.

Men for de postmoderne er der ikke nogen indre sandhed bag den ydre. Identitet er ikke sådan, som du er på bunden - i træsko og solbrændte tæ'r. Identiteten er ikke blot noget indre, men ligeså meget noget ydre: fortæl mig, hvordan du bor, og jeg skal sige dig, hvem du er - jvf Henrik Dahl's TV-programmer. Eller et andet af tidens slogans: Du bliver, hvad du spiser. Man kan ikke adskille det fysiske fra det sjælelige. Det indre og det ydre, form og indhold udgør en helhed.

Din egen lykkes smed

I det postmoderne samfund er det ikke Gud, der er Herren. Du er selv dit eget livs drejebogsforfatter, og det er din egen skyld, hvis du ikke bliver rockstjerne, som du havde tænkt dig. Det handler om at vælge den rette livsstil, den form og det indhold, der passer til dig. Lykkes det ikke, er der ingen Gud, du kan give skylden, og der er ingen Gud til at tilgive dig. Ondskaben er jo udryddet, du har kun dig selv at skyde skylden på, hvis du ikke lever op til idealerne.

Paradigmeskift - Hvad er det ?

Mange taler om, at vi oplever et såkaldt paradigmeskift i disse år.

(- Et paradigme er et mønster, en fast måde at opfatte tilværelsen på. Og det er ydermere et mønster, man ikke er klar over, man tænker i. - Eksempelvis titlen på Lise Nørgaards erindringsbog: De sendte en dame. - Når bestyrelsesformanden beder Roskilde Dagblad sende en journalist, er det helt indiskutabelt, at en journalist er en mand. Det var derfor et voldsomt brud på deres paradigme, at dagbladet sendte en dame i stedet.)

4. New Age - et postmoderne udtryk eller et alternativ?

Holisme

Modernisternes rationelle videnskabelige og to-delte måde at tænke på, er på vej ud og erstattes af følelser, ritualer, fortællinger - af holisme. Holisme kommer af græsk holos, der betyder hel. Holisme angiver altså, at alting opfattes som en helhed, alt hænger sammen. De enkelte dele kan ikke adskilles fra helheden. - (I modsætning til postmodernismen er der altså alligevel en sandhed i helheden ....)

Bevidstheden og det fysiske hænger sammen.

Modernisterne mente, at bevidstheden og det fysiske, var to adskilte størrelser. Sjæl og legeme, det åndelige og det materielle var to helt forskellige ting, ligesom fornuft og følelse havde hjemme i hver sin verden, i hver sin afdeling af tilværelsen. (Forfatteren til denne tanke var den fransk filosof Descartes, der levede i 1600-tallet). Sådan er det ikke for de postmoderne og heller ikke i New Age og The Dream Society

Alternative helbredelsesmetoder

I sundhedssektoren foregår der et voldsomt paradigmeskift i disse år. Den traditionelle lægevirksomhed har kureret fysiske sygdomme. I disse år stilles der krav om, at lægerne skal se på både det fysiske og det psykiske og forstå, at disse ting hænger sammen. Endnu mere

vidtgående er kravene om at få anerkendt alternative helbredelsemetoder: akupunktur, zoneterapi, homøopati mm.

Disse alternative helbredelsemetoder bryder med det gamle paradigme og påstår, at noget materielt har psykisk virkning (krystalhealing f.eks, hvor en sten kan have virkning på f.eks. din evne til at tænke klart eller din helbredstilstand), kroppen er ikke adskilt fra det sjælelige : ved sjæleligt at visualisere - skabe dig et billede i bevidstheden af, at din krop kæmper med sygdommen, kan du faktisk ifølge alternative helbredere få sygdommen til at forsvinde.

New Age - den nye folkereligion ?

Michael Rothstein (Er Messias en vandmand ?) mener, at New Age er vor tids folkereligion. Skønt New Age udviser et meget broget billede, er der dog en grundstamme af ideer som er fælles for de mange retninger.

Reinkarnation

Fælles for New Age-bevægelserne er tanken om, at vi bliver genfødt, reinkarneret. Du er selv med dine handlinger den, der afgør, om du skal genfødes på et højere bevidsthedsniveau i dit næste liv. Tanken går altså fint i spænd med, at man er sin egen lykkes smed.

Den universelle energi

I universet er der en energistrøm, en livskraft, der kan kanaliseres til mennesket. Kanalen kan være et menneske - en guru, som man søger til, eller det kan være musik - visse new age-bevægelser inddeler musik efter, hvor god musikken er til at lede kosmisk energi . Kanalen kan være sten eller f.eks. en Guru, en religiøs specialist, der er bedre til at gøre plads for energien.

Find Gud i dig selv.

Den universelle energi , den kosmiske energi er naturligtvis i universet, men den er faktisk også i dig selv. Gud er i dig, og du er Gud, men det guddommelige er blot ikke umiddelbart tilgængeligt. Der skal teknikker, der skal ritualer til, for at komme i kontakt med det hellige, så det bliver livgivende, ellers kan det blive til død. (jvf astrologi eller pigen med Chakrameditation fra filmen Den skjulte virkelighed). Ritualerne hjælper dig til at udvikle dig og få kontrol over dit liv, så du virkelig bliver din egen lykkes smed.

Teknikker til selvkontrol - Ritualer med udelukkende vertikal transcendens

I det gamle samfund var ritualer symbolhandlinger, der styrkede fællesskabet samtidig med at etablere kontakten til det hellige (Vertikal og horisontal transcendens).

New Age-ritualer derimod er ofte helt individuelle: meditere, lægge tarotkort, læse aura osv. Der skabes ikke nødvendigvis noget fællesskab i og omkring ritualerne, de er teknikker der tjener til selvkontrol, så du derved kan komme op på et højere bevidsthedsplan.- Der er ofte kun tale om vertikal transcendens.

Mange veje til gud i dig selv

Der er ikke een teknik, een New Age-vej, der er den sande, mens andre er falske. Det er karakteristisk, at New Age-tilhængere blander tilbudene. Kamæleonen skifter ham.

5. Er vi på vej mod The Dream Society ?

Videnskabelige facts afløses af fortællinger med følelser

Fremtidssforskere taler i dag om, at vi er på vej fra "reality" til "Drømmesamfundet". (Betegnelsen er fra fremtidssforskeren Rolf Jensens bog The Dream Society fra maj 1999)

Vi er på vej bort fra videnskabelige, rationelle måder at argumentere på. I fremtiden vil det være følelserne og den gode fortælling, der er i højsædet. I dag drejer det sig ikke om at tilgodese fysiske behov. De er længst blevet opfyldt. Derimod efterspørger vi historier, myter, ritualer og sagn, der kan give identitet og retning i tilværelsen. (Omend identiteten altså på kamæleonfacon skifter)

En bluse er en fortælling, der giver identitet

I The Dream society er det som i det postmoderne: Det materielle kan ikke adskilles fra det åndelige, det fornuftige ikke fra følelserne. Det handler derimod om helhed. En bluse er ikke bare noget materielt, det er også noget åndeligt. Når du tar' blusen på, er det ikke bare et klædningsstykke, du tager på, men også noget åndeligt. Det handler ikke bare om det rationelle, men om følelser, fortællinger og identitet. Forskellen på en bluse fra Benetton, een fra Adidas og en bluse fra Levis er en identitetsforskel. Det er forskellige mennesker, der kører i Mercedes eller Ferrari - uanset prisen og kvaliteten måtte være den samme. Reklamerne spiller en stor rolle i vores identitetsdannelse.

Ritualer giver igen identitet.

I The Dream Society sker der en tilbagevenden til ritualer. Ritualer bliver igen væsentlige for vores identitet som i det gamle samfund, både de gamle ritualer og de nye, som skabes. Ritualerne skal iscenesætte fortællingerne om os selv jvf store kirkebryllupper, polterabend, studenterfestligheder og iscenesatte begravelser. Ofte følger også de nye ritualer (erstatnings ritualer ?) det gamle overgangsriteskema: 1. udskillelse, 2. isolation og konfrontation med døden, 3. genfødsel og fest. - Symbolhandlingen er ikke falsk ydre staffage, men skaber virkeligheden. Ordet skaber, hvad det nævner, ritualer giver identitet. Efter bestigelsen af bjerget **har** du besejret døden, du **er** faktisk blevet genfødt, du **har** fået ny identitet.

Ifølge Rolf Jensen kan det 21. århundrede meget vel blive religionens på sammen måde som 1900-tallet var videnskabens og teknikkens (s 75).

Når I har 25 års jubilæum som HF studenter, ved I , om han fik ret. -

Litt:

E Stig Nielsen: Kroppen - Her i rummet - Nu, Marko 1987

Andreasen m.fl. Mennesket og magterne 1991 side 253-63

Hansen m.fl.: 90'ernes menneske og samfund 1994

Poulsen mfl.: Kristendom i nutid 1996

Rolf Jensen: The Dream Society 1999

Gruppe 2

2. Tre forslag til fællesfaglige forløb og projekt

Forløbene er udarbejdet på et kursus, hvor vi ikke havde et adgang til et bibliotek. Til kursusforløbene kan anvendes forskellige grundbøger. De nedenstående tekster er foreslået for at give en ide om, hvor man kan finde relevant litteratur.

Forslag til fællesfaglige emner:

1. Risikosamfundet (læreplanen punkt 2.2.1, pind 3)
2. Arbejdsliv (læreplanen punkt 2.2.1, pind 4)
3. Demokrati under pres (læreplanen punkt 2.2.1, pind 5)

1. Identitetsdannelse i traditionelle, moderne og senmoderne samfund: Risikosamfundet.

Forløbet tager udgangspunkt i følgende udsagn:

”Begrebet risikosamfundet forsøger ... at pege på et samfund, hvor menneskesynet går ud på, at hver eneste skal være speciel og unik, og at hver eneste selv er ansvarlig for at fremelske denne unikhed, ... (hvor) moderne individer på én og samme tid er stærkt underdeterminerede og stærkt overdeterminerede.

Underdeterminerede, fordi de i langt højere grad kan forhandle sig frem til individuelle selvbiografier og livsforløb, som ikke er defineret på forhånd af traditionen.

Overdeterminerede, fordi denne forhandling kræver en permanent og risikabel indsats for at lykkes, hvorfor man stort set aldrig kan læne sig tilbage og forklare modgang eller afsavn med ydre omstændigheder”

Weekendavisen d.

16.4.2004

SÆRFAGLIGE FORLØG, DER LEDER FREM TIL FÆLLESFAGLIGT PROJEKT (TILLØB):

Historie

Danmarks historie efter 1945. Herunder:

- Velfærdssamfundets opståen og udvikling
- Den økonomiske udvikling
- Den bevidsthedsmæssige udvikling
- Fra kernevælger til marginalvælger

Litteraturforslag:

- Ebbe Kühle, Danmark historie samfund, kapitel 3/ Carl-Johan Bryld, Danmark fra oldtid til nutid, kapitel 13 eller 14 eller lignende.
- Klip fra Lise Hansen og Axel Pedersens ungdomsundersøgelser, Århus amt
- Birgitte Simonsen m.fl. Ungdom og identitet.
- Kildemateriale: Danmark i opbrud.

Kernestof:

- Dansk historie og identitet

Religion

- Det traditionelle samfund, f.eks kikuyu identiteten defineres kollektivt qua slægten/stammen identitet = overensstemmelse med den rolle, som stamme/slægt definerer socialisering via myter, riter, kult

Litteraturforslag:

H. Josephsen m.fl., Kultursammenstød-kikuyuernes riter og myter, systime 1986
Ngugis novelle "Figentræet" som eksemplarisk tekst

- Det moderne samfund
  - Gud er død
  - sekularisering
  - orienteringsløshed, anonymitet, fremmedhed, (dømt til) frihed

Litteraturforslag:

Uddrag af afsnittet om sekularisering i De europæiske ideers historie
Allan Poulsen, Sekularisering og modernitet (s.225-230 i Religion og kultur-en grundbog)
Viggo Mortensen, Orienteringsløsheden i det moderne samfund (Etikken i krise, s.6-89)
Nietzsche, Der tolle Mensch
J. P. Sartre, Mennesket skaber sig selv (i: Eksistens-handlingen at være til)

- Det senmoderne samfund
  - religion som kulturel identitetsfaktor
  - fundamentalisme, nyreligiøsitet
  - afsekularisering

Litteraturforslag:

DR1 (2/9-2004)
Tekster i K. Aa. Kirkegaard:, New Age-religion eller videnskab?/Steffen Johannessen, New Age-kulturstrømning eller paradigmeskift?

Kernestof:

- Religionernes centrale fænomener som myte, ritual, kult etc.
- Religioners samfundsmæssige, politiske og kulturelle betydning i fortid og nutid
- Ethiske eller filosofiske problemstillinger i relation til religionernes virkningshistorie

Samfundsfag

- Identitetsdannelse og socialisation,
- Roller og normer
- Ungdom og identitet
- Livsstile
- Risikosamfundet

Litteraturforslag:

Jørgen Vinding, Basissamf.dk, s. 35-43

Benny Jacobsen m.fl. Sociologi og modernitet, s. 52-58, 90-98, 164-166, 202.

Ebbe Hansen og Benny Jacobsen, 90ernes Mennesker og samfund, s. 18-20

Benny Jacobsen, Liv i velfærdsstaten, s 75-84

Artikler

Kernestof:

- Identitetsdannelse og socialisation
- Økonomiske sammenhænge

FÆLLESFAGLIGT PROJEKT:

Forslag til projekt, som kan gennemføres som et to- eller trefagligt samarbejde:

- Empirisk undersøgelse af menneskers livshistorie og livsstrategier
- Eksempler på afgrænsninger: Mennesker fra forskellige miljøer undersøges, f.eks. ældre, midaldrende i erhverv, arbejdsløse, unge med forskellig etnisk baggrund, konvertitter osv.
- Eksempler på undersøgelsesspørgsmål: Livshistorie kortlægges og det undersøges, hvilken rolle den store historie spiller for valg af livsstrategier.
- Hvilken rolle spiller religion i livshistorie og livsstrategi?
- Hvilken rolle spiller social baggrund i livshistorie af livsstrategier?
- Eksempler på undersøgelsesmetoder: Semistrukturerede interviews. Spørgeskemaundersøgelse mv.
- Statistisk bearbejdning af materialet.

2. Værdier og livsformer: Arbejdsliv fra puritanisme til fleksibilitet

SÆRFAGLIGE FORLØG, DER LEDER FREM TIL FÆLLESFAGLIGT PROJEKT (TILLØB):

Historie

- De historiske forudsætninger for den protestantiske arbejdsmorals opståen.
- Udviklingen i senmiddelalderen som forudsætning for den videre udvikling med henblik på økonomi, kirke, forholdene på landet og i byen.
  - Kapitalismens gennembrud
  - Reformationen (Luther, Calvin)
  - Modreformationen

Litteraturforslag:

- Wenche Nøss, Det moderne Europas fødsel

Kernestof:

- Hovedlinjerne i Europas historie fra antikken til i dag
- Natur, teknologi og produktion i historisk og nutidigt perspektiv

Religion

- M.Webers tese i ”Den protestantiske etik og kapitalismens ånd”
- Protestantisk arbejdsetik mere generelt
- Luthers (polemiske) lære om ”Beruf” = kald = erhvervsarbejde
- Korset i hverdagslivet (-> de politiske konsekvenser)
- En østlig religion som modbillede (det kontemplative liv><arbejdslivet)

Litteraturforslag:

Salmer (som fx ”Du gav mig, o Herre, en lod af din jord”)

Luther: ”Hvad er virkelig gode gerninger”(Kirkehistoriske konfrontationer, s.80-81)

Lignelsesmateriale fra NT; Samtaler ml. kong Milinda og munken Nagasena

G. Wingren, Konfrontationer s.54-71

S.Andersen, Menneskerettigheder og luthersk samfundsetik (Tanken om menneskets ret, Anis 2004)

P. Storgård Mikkelsen, Kristendom og en moderne dansk virkelighed, s. 13ff

D. Segaller, Munkevæsenet i Thailand, s.97-100 (Buddhisme og åndemanere-i Thailand)

Kernestof:

- kristendom, navnlig med henblik på dens europæiske og danske fremtrædelsesformer udvalgte sider af yderligere én religion
- etiske eller filosofiske problemstillinger i relation til religionernes virkningshistorie
- religioners samfundsmæssige, politiske og kulturelle betydning i fortid og nutid

Samfundsfag

- Arbejdsbegrebet og erhvervsstruktur
  - beskæftigelse og beskæftigelsesstruktur
  - erhvervssektorer
  - fremtidens arbejdsmarked
  - social differentiering på arbejdsmarkedet
- Livsformer
  - selvstændige livsform, lønmodtagerlivsform, karrierelivsform
  - levevilkår
  - lønsystemer
- Det gode arbejde/det fleksible menneske?

Litteraturforslag:

Benny Jacobsen, Liv i velfærdsstaten, s 29-43, 48-64,

Richard Sennet, Det fleksible menneske, uddrag fra s 11-30.
Samfundsstatistik/Statistisk tiårsoversigt.

Kernestof:

- Sociale og kulturelle forskelle, herunder velfærd og fordeling
- Økonomiske sammenhænge og styringsinstrumenter
- Tabel, diagram og model

Forudsætning: At socialisation er gennemgået.

FÆLLESFAGLIGT PROJEKT:

Projekt for samfundsfag og historie: Arbejdsforhold før og nu.

3. Religiøse og politiske brud i dansk og europæisk perspektiv: Demokrati under pres

SÆRFAGLIGE FORLØG, DER LEDER FREM TIL FÆLLESFAGLIGT PROJEKT (TILLØB):

Historie

- Overgangen fra enevælde til demokrati med hovedvægten lagt på Danmark.
  - Baggrund: Den europæiske udvikling: Fra enevælden i Frankrig til de borgerlige revolutioner, herunder begrebet enevælde, forskellen på enevælde og demokrati, billedanalyse af Rigaud: Louis 14.
Litteraturforslag: Fra enevælde til hofsamfund, Europas vej eller Europas Verdenshistorie.
  - Enevælden i Danmark. Herunder Kongeloven.
Litteraturforslag: Jesper Bek: Magtens billeder. Afsnittet om den danske enevælde
  - Demokratiets indførelse og udvikling i Danmark.
Litteraturforslag: Claus Friisberg: Det danske demokrati.

Kernestof:

- Styreformer i historisk og nutidens perspektiv
- Hovedlinjerne i Europas historie fra antikken til i dag

Religion

- Kristne forestillinger i demokratitanken
- Civil ulydighed
- Demokratiet under pres af fundamentalistiske grupper
- Fundamentalisme / Hitz-ut-Tahrir
- Demokrati ><teokrati / islamisme

Litteraturforslag:

Leif Bork Hansen-sagen (artikler)
 Frode Jakobsen, Civil ulydighed-moralsk dilemma(Å.S.1989)
 Tony Liversage, Modstandskamp uden vold (Å.S.1989)
 André Brink, Fornuft frem for vold (Å.S. 1990)
 Tekster fra NT (Jesu opgør med sin samtids normer)
 Jørgen Bæk Simonsen, Er islamismen død (Religion 2000, 1 s.26) og uddrag af Det retfærdige samfund
 Spong, En ny kristendom i en ny verden, s.25-26 (det første manifest til prægning af begrebet fundamentalisme)

} kronikserie

Kernestof:

- Kristendom, navnlig med henblik på dens europæiske og danske fremtrædelseformer
- Islam...med inddragelse af en europæisk og dansk kontekst
- Religioners samfundsmæssige, politiske og kulturelle betydning i fortid og nutid
- Ethiske problemstillinger i relation til religionernes virkningshistorie

Samfundsfag

- Demokrati i Danmark
  - Magtens tredeling
  - Den parlamentariske styringskæde
  - Folketing, regering, partier
- Formel/reel magt – f.eks. som case
  - Hvordan måler vi magt?
  - Hvem har magten i Danmark (makromagt)? –ideer: netværkssamfundet, EU, medier, kapital, organisationer mv.
  - Hvem har magten i hverdagen (mikromagt) (eks. Magt mellem system og klient, hverdagsmagere)

Litteraturforslag:

Jørgen Vinding, Basissamf. dk s. 110-143
 Gregers Friisberg, Dansk politik og økonomi i et internationalt perspektiv s.15-22, 100-112.

Kernestof:

- ....demokrati og menneskerettigheder
- Politiske beslutninger og deltagelsesmuligheder

FÆLLESFAGLIGT PROJEKT:

Hvordan kan civil ulydighed forsvares?

Gruppe 3

Ideer til fællesfaglige projekter i kultur- og samfundsfaggruppen HF.

Område. Religiøse og politiske brud i europæisk historie

Den franske revolution		
Religion	Samfundsfag	Historie
Brud mellem stat og kirke -> Sekularisering	Magtens tredeling	Det enevældige samfund (stænder og privilegier)
Civil religiøse ritualer	Liberalisme, konservatisme	Samfundsfilosoffer (oplysningstid)
Menneskesyn	Menneskerettigheder	Napoleon
	Valgteori	Nationalisme
		Restauration
		Evt.Landboreformer i Danmark

Kan bruges som projekt 2.

Den franske Revolution – materiale forslag til religion

Tekstmateriale (om religion vs. stat og gejstlighed):

Torben Junker: Den store Revolution – Dag for dag. Gjøellerup. 1980. S. 71, 76-80, 143-147.

Høffding: Den franske revolution bind 1, side 23-26, 36-39

Baggrundsstof:

Lorenz Bergman: 'Kirkehistorie' bd.2. Haase. 1973. s. 176-185

Hal Koch: 'Kirkens historie'. GAD. 1972. s. 144-147, 149-151.

'Religionshåndbogen'. GAD. 1994. s. 267-269

Bertelsen m.fl.: Religion – en grundbog i livsanskuelser, s. 342-346

Perspektiv til sekularisering og religionskritik (Tekster og baggrundsmateriale):

Finn Jacobi og Hanne Josephsen: 'Religionerne – Tekster og fremstillinger'. Munksgaard. 1987/92. s. 15-23.

Bent Rensch: 'Ud med Gud'. Systime. 2001.

Esben Andreasen m.fl.: 'Religion og kultur – en grundbog'. Systime. 2002. s. 225-239.

'Politikens bog om religioner og religiøse bevægelser'. Politikens Forlag. 1990.

'Mennesket og magterne' (hhv. grundbog og tekstbog). Gyldendal. 1992.

Sinding-Jensen: Det er religion – en historisk mosaik

Berger: Religion, samfund og virkelighed

Område: Værdier og Livsformer

Islam i Danmark		
Religion	Samfundsfag	Historie
Hvad er islam	fordomme	Fremmede i Danmark
Virkelighedsopfattelse	integrationsteori	Islams ekspension
Stat + religion	politisk entreprenører og mediernes rolle	Korstogene
Grupperinger	Ghetto, parallelsamfund	Fremmedarbejdere
Religionsfrihed ikke religions lighed		
Genislamisering		
Civilisationskritik		

Kan bruges som Projekt 4.

Islam i Danmark – materiale forslag til religion

Litteraturforslag mhp. såvel et introduktionsforløb i islam generelt som mere specifikt om islam i Danmark:

Tekstsamlinger primært mhp. klassiske tekster:

Jens M. Steffensen: 'Islam – fra beduinkult til verdensreligion'. Systime. 2003.

Wulff Pedersen: Islam – tekster og stemmer. Gyldendal. 1980.

'Mennesket og magterne – en tekstsamling'. Gyldendal. 1992.

Jakob Skovgaard-Petersen: 'Moderne islam' 2.udg. 2002.

Merete Munk og Cilla Transø: Islam – Klassiske og nutidige kilder. Pantheon. 1995.

Materiale primært mhp. islam i Danmark:

Ingmar Karlsson: Islam og Europa. S. 153-174 (om muslimer i Europa, men også i Danmark)

'Islam i nutiden'. Statens humanistiske Forskningsråds initiativ 1982-90. vol. 1-9.

Jørgen Bæk Simonsen: Islam i Danmark. Århus Universitetsforlag. 1990.

Avisartikler:

'En dansk muslims bekendelser'. Kristeligt Dagblad. 8.3.2000

'Fundamentalistisk sekularisme'. Kristeligt Dagblad. 20.12.2001

'Islamisk Utopia'. Kommentar af Torben Rubjerg Rasmussen. Information. 9.9.2002.

'Islam på vej til foranderlighed'. Kronik af Verner Tranholm Mikkelsen. Kristeligt Dagblad. 22.10.2002

'Islam og hjertets renhed' Kronik af Tariq Ramadan. Kristeligt Dagblad. 29.8.2002.

'De sande muslimer' Kristeligt Dagblad. 27.9.2001

'Muslimer i Danmark' – DO-

Lissi Rasmussen: 'Euroislam'. Politiken. 12.12.2001

Materiale mhp. fundamentalisme som civilisationskritik:

Lars Erslev Andersen: Muslimske fundamentalister. DUPI. 1997. s. 80-90.

Hjemmesider:

www.religion.dk

www.dr.dk/islam/

www.dr.dk/undervisning/indvandring

www.sdu.dk/hum/timjensen/Rel/Islam.html

Materiale forslag til historie:

Ebbe Kühle. Forandringer og dilemma

s. 98-122

Materiale forslag til samfundsfag:

[Rejs hjem din hund](#) / Carsten Svane Hansen. 1992 kap. 3

[Tal dansk din hund](#) / Carsten Svane Hansen. 1992 kap. 2

Disse to ligger på nettet.

Supplerende materialer og ideer til projektmateriale

Faktalink

Andengenerations indvandrere <https://skoda.emu.dk/skoda-cgi/faktalink/publish.php?linknavn=ande>

[Den danske indvandrerdebat](#)

Indenrigsministeriet og ministeriet for flygtninge og indvandrere

<http://www.inm.dk/publikationer/integration2001/index.htm>

<http://www.inm.dk/Index/dokumentoversigt.asp?o=26&n=0&t=1&s=4>

http://www.inm.dk/publikationer/goer_som_os/ren.htm

Jeg lavede i 1999 et undervisningsforløb som kan ses her:

<http://laerer.thlang-hf.dk/dy/arbejdssider/fagene/samf/samffram.htm> , det er meget interessant at se, hvordan udviklingen er forløbet siden dengang. Processen var startet, men.

Desværre har jeg ikke en kopi af den indvandrervenlige hjemmeside fra Udlændingestyrelsen.

Område: Globalisering og kulturmødet

Indien - tradition og modernitet		
Emne, der kan dække områdestudier og globalisering		
Religion	Samfundsfag	Historie
Hinduistiske begreber bl.a. karma og samsara	Økonomi i forhold til globalisering konkurrent arbejdsmarkedet outsourcing Bangalore	opdagelser
Hinduistiske nationalisme	Demokratimodeller universielle værdier evt komparativ analyse	Engelsk kolonialisme
Kultursammenstød mellem muslimer og hinduer	Social mobilitet	Kolinifrigørelse og Gandhi
Ghandis tankegang bl.a. Swadeshi udg i hinduisme	kastesystem	Indien efter 1947
Kultur/religions eksport Indien –Europa	Udviklingsteorier	Indien i dag
Dannelsesrejse til Indien		
New Age		
Kastesystem		

Steen Frederiksen & Thomas Karlsson:

En milliard indere på vej

I den konkrete plan skal de deltagende lærere selvfølgelig begrænse materialet eller/og vælge at fokusere på nogle af områderne. For eksempel de markerede felter.

Emnet kan være mellem historie og religion. Og så kan samfundsfag være hjælpefag.

Eleverne bliver klogere af at få samfundsfag med fordi de får nogle teorier med der også kan bruges i andre sammenhænge

Det kan være det første eller det andet projekt i 1hf alt efter om det er 2 eller 3 fagligt

Materiale forslag til religion:

Tekstsamlinger:

Uddrag fra Bhagavad Gita bliver taget til indtægt for ens holdning af både hindunationalister og ikke-voldstilhængere (Gandhi). Det vil derfor være oplagt at tage læse takester fra Bahgavad Gita som udgangspunkt. Uddrag af Bahgavad Gita findes bl.a. i:

Pedersen: Hinduismen i øst og vest

Bay: Fremmede religioner i nutiden

Baagø: Samsara

Mogenssen: Hinduisme i fortid og nutid

I samme bøger findes der tekster til Gandhis ikke-volds tankegang, kastesystemet og hindunationalisme.

Bøgerne kan også benyttes til en generel gennemgang af hinduisme.

Baggrundsmateriale findes bl.a. i:

Andreasen m.fl.: Mennesket og magterne – en grundbog til religion

Andreasen og Poulsen red.: Religion og kultur – en grundbog

Boile-Nielsen red.: Religionshåndbogen

Hjemmesider:

www.hindu.dk og www.indiensportalen.emu.dk

Beskrivelse af introduktionsforløb på Viborg Amtsgymnasium 2004

Viborg Amtsgymnasium og HF d. 11/9 2004

FORLØBSBESKRIVELSE TIL ET INTRODUKTIONSFORLØB OM TEMAET: MUSLIMSKE KVINDER OG TØRKLÆDET/SLØRET

På VAG har vi netop startet et forsøg med kult-samf gruppen. Nedenstående forløb beskriver de tre fags særfaglige forberedelse inden for et fællesfagligt tema om muslimske unge kvinder og tørklædet, der skal føre frem til et fælles mindre projektarbejde. Vi har endnu ikke planlagt hvorledes projektarbejdet skal forløbe, kun at det skal være stramtstyret og have et omfang på ca. 9-10 timer. I det problemorienterede projektarbejde skal kursisterne tage udgangspunkt i de tre særfaglige forløb og arbejde med tværfaglige projekter, hvor alle tre fag - så vidt muligt - indgår i hvert af kursisternes projekt.

Det samlede forløb skal både vise fagenes ”optik” eller synsvinkler og samtidig belyse et væsentligt problem i samfundet og for de unge. Dette fællesfaglige forløb med efterfølgende projektarbejde er tænkt som en introduktion.

Forløbsplan for HISTORIE.

I. Introduktion til problemstillingen.

- a. Historie: Fortid – nutid – fremtid.
Væsentlige problemstillinger der både er vigtige i dag og vigtige tidligere.
Længere tidsforløb + dykke ned i særlige tidsafgrænsede problemstillinger + undersøge en problemstilling til forskellige tider.
Tidsperioder + Danmark + Verden.
- b. Central problemstilling:
Fremmede i Danmark i dag. Dansk kultur og minoritetskultur.
Danmark og fremmede historisk set.
- c. Alle skriver stikord om centrale elementer i forbindelse med flygtninge og indvandrere i Danmark i dag -> sammenligne 2 og 2 -> mind map på tavlen – ordnes i kategorier (i historie skelner vi mellem politisk, økonomisk, socialt og kulturelt).
Noget er tidstypisk / bundet til den helt konkrete situation og f.eks. den førte politik.
Andet er mere overordnede problemstillinger, der i varieret form kan genkendes til forskellige tider.

Lektie: Ole Høiris s. 14.

Hjemmeopgave: Notér de eksempler der er nævnt på fremmede i Danmark (årstal + nationalitet).

II. Fremmede i Danmark.

- a. Lektien gennemgås: Hvad, hvem, hvornår (det faktuelle).
Vigtigt: Hvorfor? : Årsag – følge.
Problemstillinger.
(Her skal de to niveauer gøres klart)
- b. Kort om dansk udvandring – men kun en parentes. Dette tages op senere.
- c. KJ holder foredrag om fremmede i Danmark historisk set – dvs. en uddybning af det, eleverne har læst derhjemme. Der udleveres noter til eleverne.

(Jøder, sigøjnere polakker – arbejdskraft)

Flygtninge behandles senere – dog nævnes tyske flygtninge 1945-49.

d. På klassen læses Ole Høiris s. 19-20:

Hvem tager initiativ til jøder i Danmark? Hvilke forskellige grupper af jøder?

Hvilke rettigheder får jøderne? Hvilke rettigheder får de ikke?

➔ Økonomiske begrundelser – økonomiske begrænsninger.

(Meningen er at eleverne skal begyndende lære noget om at læse lektier).

Lektie: Ole Høiris s. 20-23 (til: Fra jøde til dansker)

Arbejdsspørgsmål:

Læs teksten hurtigt igennem.

Læs teksten igen og skriv ned:

Hvilken lovgivning er der for jøder? – Hvornår? (dvs. det faktuelle = Hvad).

Notér ord, I ikke forstår.

III. Jøderne i Danmark a.

a. 2 og 2 sammenligner:

- ord I ikke forstår – herefter gennemgås disse på klassen.

- Lovgivningen (den enkelte lov gennemgås af par på skift)

b. På klassen:

Hvorfor dette? Hvilket formål har den danske stat med lovene?

Hvordan er jødernes status i det danske samfund (religiøst, økonomisk, politisk, socialt).

c. KJ gennemgår stereotyper og fordomme.

d. Individuel hurtigskrivning:

”Når jeg hører ordet jøde kommer jeg til at tænke på...” understregning – læses op – tavlen.

Formålet er at nå frem til: Dem – os.

Diskussion: Hvis en del af dette forsvinder, kan jøder så helt fint være i Danmark?

(her kan vi måske sammenligne med tørklæder i dag).

Lektie: Ole Høiris s. 23-24.

Arbejdsspørgsmål:

- Hvilke grupper jøder kommer til Danmark i 1900-tallet?

- Hvordan reagerer den danske stat?

- Skriv ord op, I ikke forstår.

IV. Jøderne i Danmark b.

I dagens lektie er der to problemstillinger:

- Jødiske flygtninge og statens behandling af dem.

- Hvornår accepteres jøder i Danmark?

a. På klassen: Ord I ikke forstår sættes ind i disse problemstillinger.

b. Grupper på 3 personer:

- Sammenlign det I har skrevet derhjemme.

- Er der spørgsmål, I kunne stille til den danske stat reaktion? (Hvis I havde politikerne her, hvad ville I så spørge dem om? I skal stille mindst et spørgsmål)

Instruktion i, hvordan de skal samtale i gruppen.

- c. På klassen:
Forskellige spørgsmål fra grupperne læses op.
Herefter:
Hvornår accepteres jøder i Danmark?
Hvilke krav stilles?
Hvornår diskrimineres jøder?
Er der forskel på jøder?

Mere overordnet: Jødernes historie i Danmark er et *eksempel* på problemstillingen Fremmede i Danmark.

- d. Min opsummering:
Fremmedarbejdere / flygtninge.
Rig / fattig.
Egen kultur / fordanskning (assimilation). Eksempel på, hvorledes en gruppe fremmede bliver danskere af jødisk afstamning.

Lektie: Ole Høiris s. 26-30.

Arbejdsspørgsmål:

- Opregn sigøjnerlovgivningen i Danmark fra 1500-tallet til 1953.
  - Hvordan reagerer befolkningen og myndighederne på sigøjnere efter 1953-loven (loven er omtalt nederst s. 28)
- Begge spørgsmål er faktuelle (Hvad).

NB: Der nævnes i lektien flygtninge med A- og B-status. Det skal I *ikke* fæstne jer ved.

V. Sigøjnere i Danmark.

- a. Skriv alle de ting ned, der *set med en danskers øjne* karakteriserer en sigøjner. (individuel)
Gå sammen i grupper på 3. Prøv at få lavet et samlet billede af sigøjnere. (tal i runde).
- b. Fælles på klassen:
Et par af grupperne gør rede for deres billede.
Kategorier på tavlen (økon., pol. osv.)
(Her arbejder vi med at skelne mellem: Hvad ved jeg / hvad tror jeg, jeg ved).
KJ: Hvis man har dette billede af sigøjnere kan man vælge to løsninger:
at lære deres kultur at kende indefra – dvs. at forstå på deres egne præmisser.
at udskille / afvise dem. = Lovgivningen i Danmark.
- c. På klassen: Lovgivningen (hjemmeforberedelsen).
(bl.a. Hvad vil det sige at være fredløs?)
Desuden kan man undre sig over, hvordan man i 1930'erne kan afvise sigøjnere ved den dansk-tyske grænse.
1953-lovgivningen (hjemmeforberedelse) gennemgås.
Hvad er menneskerettigheder?
Hvordan reagerer hhv. befolkningen og myndighederne?

Perspektivering: En gruppe mennesker med en kultur, der adskiller sig fra den officielle danske -> farlige, kriminelle -> afvise at se kulturen

indefra. Spørger ikke: Hvordan tænker sigøjnere? Hvilke værdier har de osv.

Sigøjneropfattelsen er polær: Den kriminelle, amoralske >> det romantiserede billede. (Sml. Peter Belli og June).

- d. Opsamling: Hvad er ens for sigøjnere og jøder historisk set? Hvad er forskelligt? (Assimilation og segregation skal ind her).
- e. KJ giver et overblik over den økonomiske situation i Danmark i midten af 1960'erne. Desuden skal eleverne gøres bekendt med, hvad mangel på arbejdskraft / arbejdsløshed betyder for løn- og arbejdsvilkår. (en del af den nye lektie).

Lektie: Ole Høiris s. 45-47, 52-54 (det sidste ekstensivt).

Arbejdsspørgsmål:

- Hvordan er reglerne for at udlændinge kan få arbejde i Danmark før og efter ¼ 1967?
- Hvordan er reglerne efter 1970?

VI. Gæstearbejdere i Danmark.

a. Gruppearbejde:

- Hvorfor kommer gæstearbejderne til Danmark i perioden fra midt i 1960'erne til 1970/73?
- Hvordan betragtes de (dvs. hjemmeforberedelsen gennemgås).
- Hvad synes I om disse regler?

Dvs. vi har nu flere niveauer i spørgsmålene.

b. Klassen: Opklarende spørgsmål.

Sidste spørgsmål diskuteres.

c. To sange gennemgås (først lidt summen om indholdet – herefter klasses Diskussion: Hvad, hvordan, giver dette noget nyt?).

”Fremmedarbejderens farvel”.

”Hilsen fra Sverige”

Med disse sange ser vi problemstillingen fra de fremmedes side. Der er i sangene både en historie og fokus på den følelsesmæssige side af sagen.

d. KJ gennemgår familiesammenføring som begreb + reglerne herfor (er læst ekstensivt).

Lektie: Forandringer og dilemmaer s. 103-105n + tabel s. 106.

Arbejdsspørgsmål:

- Hvilke grupper af flygtninge kommer til Danmark fra o. 1970 til o. 2000?
- Hvilke problemer nævnes i teksten vedrørende Danmark og flygtninge?
- Skriv ord og begreber ned, som I ikke forstår.

VII. Flygtninge i Danmark.

a. Individuel brainstorm: Hvordan vil I karakterisere en flygtning?

b. Grupper på 3:

- Sammenlign det I har skrevet – og nå frem til en fælles beskrivelse.
- Sammenlign hjemmeforberedelsens første spørgsmål.
- Er der forskel på, hvor en flygtning kommer fra – set med danske øjne?

c. Opsamling på klassen: Hvor ser I problemer (eller dilemmaer som teksten kalder det)? Hvilke problemer nævner teksten (hjemmeforberedelsens andet spørgsmål)?

- d. KJ: Tabelgennemgang.
Hvordan læser man en tabel?
Hvordan kan de enkelte dele forklares?

Lektie: Forandringer og dilemmaer s. 109-114. (s. 109-112 læses ekstensivt).

Vægten i timen skal lægges på kulturkløften.

- Hvad forstår man ved dette begreb?

VIII. Kulturkløft.

- a. KJ: Kort, men systematisk gennemgang af barrierer (sprog, arbejdsmarked og uddannelse – det ekstensivt læste).
- b. Arbejde med billederne s. 112 og 113. Disse er klippet bort, men vises på OHP og udleveres efter timen. Billederne tages et ad gangen.
  - Individuel skrivning: Hvad tænker jeg, når jeg ser billedet? Udsagnene ordnes på en eller anden måde på tavlen.
- c. Klasediskussion:
  - Hvilke *problemer* nævnes i teksten s. 112-114?
  - Hvilke *forklaringer* gives?

IX. Dansk udvandring til USA. (Jeg har endnu ikke fundet teksten)

Forløbsplan for RELIGION

A (2 dobbelttimer)

Hvorfor er det så vigtigt for nogle (men ikke alle) muslimske kvinder at bære tørklæde/slør at de vælger at gøre det selvom det giver store problemer, og selvom det umiddelbart virker gammeldags og kvindefjendsk?

1. Nogle illustrationer af tørklædepiger (Se Munk og Transø s. 98 og 99)

For at vise hvad vi snakker om og for at rejse spørgsmålet om eleverne har erfaringer med sådanne piger. Fører frem til at eleverne laver problemformuleringer (a la A, B, C)

En erfaringstekst der belyser hvordan unge danske indvandrerkvinder opfatter brugen af slør ("Gud har givet os ordren" og "vi tror på at alting i islam kommer fra Koranen. Vi tror på, at Koranen er fuldstændig, at det er Guds ord", "Sløret er til kvindens beskyttelse")

En kanonisk tekst fra Koranen der viser grundlaget for brug af slør. Og jeg kan spørge eleverne om Koranen giver et entydigt svar på spørgsmålet.

En tekst der både er en erfaringstekst og en videnskabelig tekst der undersøger om brug af sløret er forenelig med kvindefrigørelse. Dermed udfyldes feltet af erfaringer og også af forklaringer. Og man ser at religiøse forklaringer blandes med ikke-religiøse erfaringer.

2. En baggrundstekst der giver den nødvendige religionsfaglige baggrund. Teksten viser det brede spektrum af forklaringer der skal til.

3. En faglig opsummering af hvordan vi egentlig har arbejdet.
- det viser sig at vi arbejder med *forskellige typer af tekster og med at kigge indefra og udefra*. Jeg præsenterer først de vigtigste teksttyper og indefra udefra-distinktionen, og eleverne skal så kategorisere vores arbejde.
  - Det viser nogle vigtige *dimensioner* i religionerne som man må undersøge: den *praktiske og rituelle side* (selve det at man skal bære slør), den *oplevelsesmæssige side* (hvad det betyder for den enkelte at bære sløret), den *mytiske side* (Koranen), den *dogmatiske side* (forskellige forsøg på at tolke Koranen), måske den *etiske side*, den *sociale side* (samspil mellem religiøs adfærd og politik/samfund). Gennemgås ud fra Religion og kultur. Jeg viser modellen og klassen skal undersøge hvilke aspekter af religionen de har kigget på.
  - Det viser nogle *metoder*: religionshistorisk og religionssociologisk metode. Det er dog tvivlsomt om vi vil komme ind på dette sidste element.

B (2 dobbelttimer)

Hvorfor giver dette kulturmøde mellem muslimske kvinder og ikke-muslimske danskere anledning til så modsætningsfyldte holdninger fra sidstnævnte gruppes side: fra respekt over ligegyldighed til foragt og fordømmelse?

1. En baggrundstekst om sekulariseringen læses og jeg spørger om grunden til at kulturmødet virker så hårdt kan ligge i det begreb.

En erfaringstekst om forskellige holdninger til om ikke-muslimske danske kvinder bør ”blande sig” i spørgsmålet om sløret. Teksten viser forskellige holdninger.

2. Baggrundstekster om kulturmødet, nøjere bestemt leksikonartikler fra Den Store Danske Encyklopædi giver begreber om etnocentrisme, kulturrelativisme, assimilation, integration og segregation. Teskernes begreber gennemgås måske (afhængig af samfundsfag), og i grupper bruges de på det læste stof, og man diskuterer holdningen til de fremmede ud fra begreberne. Der vil her være tale om repetition af hvordan begreberne er brugt i samfundsfag.

3. En faglig opsummering der viser noget om *kulturmødets* teorier som er væsentlige i religionsfaget. Igen noget om *indefra og udefra*

C (2 dobbelttimer)

Hvordan er forholdet mellem religion og kultur? Eller med andre ord: Skal brugen af slør forklares som et religiøst fænomen eller som et kulturfænomen.

Kulturbegrebet og forholdet mellem kultur og religion

Litteraturliste.

Sløret

Connie Carøe Rasmussen og Lene Kofoed Rasmussen, At vælge sløret, Forlaget Sociologi 1994
Koranen 24;32 (i: Naser Khader, Ære og skam, Borgen 2002 s.183)

Muslimske kvinder: Sløret er ikke kvindefjendsk, Samspil nr. 6, 1992 (i:Munk og Transø, Islam, Pantheon 1995 s.105-106)

Naser Khader, Ære og skam, Borgen 2002 s.183 – 190
Andreasen m.fl., Religion og kultur – en grundbog 2002 s.265-66

Kulturrelativisme og etnocentrisme, integration, assimilation og segregation.

Sløk, Kulturmønsteret (De europæiske ideers historie s. 351-53)

Rikke Agnete Dam, Muslimske kvinder må kæmpe selv, Information 11.07.01

Den Store Danske Encyklopædi bd.9 s. 369-70 (artiklen om integration af indvandrere til på side 370 spalte 1 nederst hvor der står *Dansk indvandringspolitik*) bd. 6 s. 55 (artiklen om etnocentrisme) bd. 11 s.377-378 (artiklen om kulturrelativisme)

Kulturbegrebet

Sløk, Kulturmønsteret (De europæiske ideers historie s. 351-53)

Af: Karen Blixen, Den afrikanske farm

Glebe Møller, Om religion s. 39-41

Kultur og religion

Glebe Møller, Om religion s. 41-44

1.Mos 17,1-2 og 8;

Kultur og sekularisering

Sløk, De europæiske ideers historie s. 246-247

Andreasen m.fl. Mennesket og magterne – en grundbog (Mm), 1991 s.205-207

Forløbsplan for SAMFUNDSFAG

Samfundsfag skal eleverne en baggrund for at kunne forstå og forklare, hvorfor mange danskere reagerer så stærk på indvandrerkvinders ønske at gå med tørklæde.

1. Dobbelttime: Socialisation. Mennesker og samfund i 90'ernes Danmark s. 15-18

- Normer
- Roller
- Grupper (primær, sekundær, referencegrupper)
- Primær- og sekundær socialisation

2. Dobbelttime: Identitetsdannelse

1. *Selvidentitet*, dvs. hvorledes individet betragter sig selv ”indefra”. Selvidentiteten opstår bl.a. af hvad andre siger om os i barndommen (især primærgruppen) og hvorledes andre møder os i handlinger. Mere kan knyttes på evt.
2. *Personlig identitet* er den identitet, som opleves ”udefra”, af der kender os godt primær grupper (følelsesmæssigt) og måske sekundærgrupper (mere instrumentelle grupper). Det indbefatter også roller.

3. *Social identitet* er den identitet som opleves af andre, som ikke kender det enkelte menneske så godt. Man kan identitet som læge eller rocker. Her spiller medlemskab af klasse, status, livsstil en vigtig rolle. I den sammenhæng kommer referencegruppen også ind.
4. *National identitet* er et selvbillede som skaber en vis stabilitet og orden på verdenssituationen.

3. Dobbeltime: Danskernes holdning til andre. Har vi fordomme over for indvandrere?

Klassen skal analysere en tabel om danskeres opfattelse af det at bære tørklæde/slør. Man kan også forestille sig at kursisterne interviewer mennesker om deres holdning til islamiske tørklæder og hvorfor de mener som de gør. Man kunne også lade en eller kvindelige kursister lade sig udklæde som muslimske kvinder og lade dem gå en tur i det nærmeste storcenter.

Definition af:

- a) Stereotyper (en kortfattet karakteristik af menneskers personlighed med risiko for fejltagelser. Vi sætter etiketter på andre mennesker)
- b) Fordomme (for-dømmelse af mennesker uden at vide noget eller tilstrækkeligt om den = en førdom)
- c) Etnocentrisme (vi er de gode og de er dumme)
- d) Diskrimination

4. Dobbeltime. Årsager til fordomme

Præsenterer forskellige teorier:

Strukturelle teorier: De der gør mest brug af fordomme er de der er på vej socialt op eller ned. Oftest de lavere sociale lag er de mest fordomsfulde/racistiske, fordi der er kamp om jobs. Derfor tendensen til fordomme størst i arbejdsledighedsperioder.

Man har behov for at hævde sig via titler og statussymboler. Det kan være væsentlige årsager til fordomme. Når man hævder ser man ned på andre.

Interpersonelle teorier: Fordomme udspringer af socialiseringen.

Teori: Jo mindre kontakt, desto større fordomme.

Teori: Man gør som gruppen siger (konform), fordi man har en svag jeg-identitet. Ved at støtte gruppens holdninger, får man følelsesmæssig støtte og dermed en sikker identitet.

Den form for fordomme kan føre til diskrimination.

Individuelle teorier. Personlighedsstrukturen er central. Undersøgelser viser, at den autoritære personlighed er mere fordomsfuld over for f.eks. jøder og bøsser. En autoritær personlighed er konventionel, magtorienteret, firkantet og har selv fået en autoritær opdragelse.

En autoritær personlighed fortrænger de egenskaber vedkommende ikke kan lide sig selv og overfører dem til andre (projektion). Hvis man f. eks. er bange for sine egne homoseksuelle tendenser, afskyer man bøsser.

Syndebukteorien er en anden art af ovennævnte teori: Hvis der er problemer i samfundet giver man en bestemt gruppe af befolkningen skylden, som eksempel nazisterne gjorde ved jøderne.

Den nationale identitet kan sagtens skabe fremmedbilleder og udvikle sig til etnocentrisme eller racisme. *Etnocentrisme* indebærer at man overdriver befolkningens sæder og skikke og opfatter andre ditto som anderledes og laverestående. Man taler om *kulturel blindhed*.

5. Dobbelttime. Hvad kan vi gøre og hvad bør vi gøre?

- Integration (forskellige typer)
- Assimilation
- Segregation

HEREFTER STARTER KURSISTERNES PROJEKTARBEJDE

Preben Brock Jacobsen, Kirsten Jakobsen, Erik Prinds